

Martino Heideggerio filosofijos refleksijos: prisimenant konferenciją „Heideggerio iššūkis Vakarų mąstymo tradicijai“

2015 m. balandžio 11 d. Lietuvos kultūros tyrimų institute vyko Komparatyvistinių kultūros studijų skyriaus organizuota aštuoniolika respublikinė ciklo „Neklasikinė ir XX a filosofija“ konferencija, skirta vokiečių XX a. filosofijos patriarchui Martinui Heideggeriui: „Heideggerio iššūkis Vakarų mąstymo tradicijai“, sulaukusi itin daug solidžių pranešimų, gausių diskusijų ir didžiulio klausytojų dėmesio. Tai neabejotinai buvo vienas turiningiausių pastarųjų penkerių metų filosofijos forumų. Konferenciją sudarė trys sesijos, kuriose buvo detalai aptarinėjami organizatorių apibrėžti Heideggerio filosofijos savitumo pažinimo laukai.

I sesiją moderavo akad. Antanas Andrijauskas, dr. Vytautas Rubavičius.

Doc. *Naglis Kardelis* pristatė pranešimą „Klasikinis ir neklasikinis mąstymo registrai M. Heideggerio filosofijoje“. Pasak N. Kardelio, pasitikėjimas mąstymu būdingas klasikinei filosofijai. Heideggeris – šiuolaikinės filosofijos įkvėpėjas, reformuojantis visą filosofiją. Kartu jis, N. Kardelio žodžiais, yra ir konservatyvus, ir revoliucingas, perteikiantis norą atsigręžti į antikos filosofiją, grįžti prie filosofijos ištakų.

Dr. *Tomo Kačerausko* pranešimo tema „Ar M. Heideggeris atsakingas už filosofijos griuvėsius?“ T. Kačerausko žodžiais, Heideggeris kuria naują filosofijos tradiciją. Tradicijos destrukcija – jos gyvavimo sąlyga ir geriausias būdas ją toliau vaisingai plėtoti. Svarbu

paminėti, kad T. Kačerauskas į lietuvių kalbą išvertė ir vieną svarbiausių M. Heideggerio veikalų „Būtis ir laikas“ (*Sein und Zeit*, 1927).

Akad. *Antanas Andrijauskas* pristatė pranešimą „M. Heideggeris ir „kelio“ samprata skirtingose mąstymo tradicijose“. Kaip metaforiškai teigė profesorius, „Heideggeris – ištisas kontinentas, aisbergas, turintis daug povandeninių atplaišų“, apnuoginančių jo mąstymo sąsajas su neeuropinėmis mąstymo tradicijomis. Prelegentas lygino heideggerišką filosofiją kaip tiesos ieškojimo „kelio“ sampratą su panašiomis didžiosiose Rytų civilizacijose susiformavusiomis filosofijos, kaip „buvimo pažinimo kelyje“, sampratomis. Jo pranešime išryškėjo vienas pagrindinių konferencijos leitmotyvų – brandžios Heideggerio filosofijos sąsajos su Rytų Azijos mąstymo tradicijomis, kas vėliau buvo aptarinėjama dar trijuose pranešimuose.

Dr. *Vytauto Rubavičiaus* pranešimo tema – „Žmogiškieji ištekliai“ prieš (n)esancio Dievo veidą“. V. Rubavičiaus teigė, kad M. Heideggeris savo filosofija skverbiasi prie pagrindų, žmogiškųjų išteklių vertės pripažinimo šiame technizuotame nuasmenintame pasaulyje. Ir nors jau nuo 19 a., pradedant Nietzsche, kalbama apie Dievo mirtį, norima Dievą ištrinti, bet, Heideggerio žodžiais, tik „Dievas gali mus išgelbėti“.

Dr. *Povilas Aleksandravičius* pristatė pranešimą „Naujoji mąstymo pradžia pagal M. Heideggerį“. P. Aleksandravičius, reflektuodamas M. Heideggerį, prisimena Arvydo Šliogerio mintis, esą šiuolaikinis

pasaulis patekęs į aklavietę, ir kad jį gali išgelbėti grįžimas prie ištakų (arba krikščionių mistikų, arba dao kelio), arba autentiška būtis, patiriama gamtoje (perfrazuojant Šliogerį, upelio čiurlenimo klausymasis).

Vienas maloniausių šios konferencijos atradimų buvo didžiulio susidomėjimo susilaukęs dr. *Žilvino Svirgario* pranešimas – „Ką M. Heideggeriui reiškia mąstyti?“, kuriame savitai plačioje lyginamosios analizės perspektyvoje buvo pažvelgta į brandžios Heideggerio filosofijos savitumą ir jos sąsajas su Rytų Azijos, ypač daoizmo, čan, dzen mąstymo tradicijomis.

II sesiją moderavo prof. dr. *Tomas Sodeika* ir prof. dr. *Gintautas Mažeikis*.

Prof. dr. *Tomas Sodeika* kalbėjo apie „Martiną Heideggerį ir medijų filosofiją“, pasitelkdamas Marshallo McLuhano idėjas. Jis atkreipė dėmesį į šio mąstytojo idėjų aktualumą dabartinei medijų filosofijai, jo išplėtotą gelminės komunikacijos, kuri suteikia galimybę kitaip pažvelgti į pamatines dabartinio žmogaus būties ir jo santykių su supančiu pasauliu, koncepciją.

Prof. dr. *Gintauto Mažeikio* pranešimas – „M. Heideggerio Humanitas ribos: po Aušvico“ – buvo skirtas itin aktualiai su prieštaranga Heideggerio idėjų recepcija pokario metais susijusiai humanistinių idealų krizės temai. Remdamasis konkrečių Heideggerio tekstų analize, pranešėjas atskleidė platų galimų Heideggerio idėjų recepcijos galimybių spektrą ir parodė, kad šio iškilaus mąstytojo filosofija peržengia supaprastintų ideologinių jo filosofijos interpretacijos schemų ribas.

Laurynas Adomaitis, pasitelkdamas ir konferencijoje nedalyvavusio Mariaus

Povilo Šaulausko mintis, pristatė pranešimą „Ką byloja „Heideggerio bylos?“, kuris skirtas 2014–2015 m. pasirodžiusioms asmeninėms „Juodosios užrašų knygutėms“ (*Schwarzen Hefte*), kurios suaktualino Heideggerio bylos, tai yra bendravimo su naciais, klausimą. Autorius atkreipia dėmesį, kad paskelbtos ištraukos neįrodo nacistinių ar rasistinių-antisemitinių Heideggerio pažiūrų, net jeigu jų iš tiesų tokių būta. Iš čia kyla išvada, kad Heideggerio filosofinio palikimo pagrindas turi būti matuojamas ne epistemologiniais, o aksiologiniais terminais, t. y. dorovine ir politine šio korpuso autoriaus laikysena.

Vienas iš neabejotinų konferencijos atradimų tapo konceptualus ir vientisas dr. *Rasius Makselio* pranešimas „Kalbos vaidmuo M. Heideggerio tapatybės tezės interpretacijoje“, kuriame autorius, remdamasis Heideggerio pranešimu „Der Satz der Identität“, taikliai pastebėjo, kad jame mąstytojas tiesiogiai susieja įvykį su kalba: įvykį kaip savyje rymančią sritį mąstydamas žmogus prisideda prie jos kūrimo (vok. *bauen*). Kalba čia laikoma šio kūrimo įrankiu, kuriuo naudojasi mąstymas. Įvykio srities kūrimas yra mūsų gyvenimas įvykyje, o mes gyvename jame tiek, kiek „mūsų esmė yra atiduota kalbai“.

Keli pranešimai buvo skirti Heideggerio *Dasein* sampratai. *Jolanta Saldukaitytė* kalbėjo apie „*Dasein* slėpingumą ir svertiškumą“. Pranešėja aiškinosi šio koncepto ištakas, jo funkcijas heideggeriškoje filosofijoje, išryškino jo savitumą ir vaidmenį vėlesnėje Vakarų filosofinės minties raidoje.

Lina Vidauskytė pranešime „M. Heideggerio fundamentalioji ontologija ir *Dasein* analizė“ nagrinėjo fenomenologijos ir

Heideggerio fundamentaliosios ontologijos taikymą šveicarų psichiatro Medardo Bosso psichoterapijoje. Glaudžiai bendradarbiaudamas su juo, Heideggeris dešimt metų vedė seminarus psichiatrams Šveicarijoje (Zollikono seminarai). Tai, anot pranešėjos, buvo naujas mąstymas psichiatrijoje, leidęs kitaip klasifikuoti ir suprasti psichinių ligonių negalias, nei tai buvo daroma iki tol.

III sesiją moderavo doc. Naglis Kardelis ir dr. Rasius Makselis.

Dr. Rūta Marija Vabalaitė kalbėjo apie „Žmogaus tapatybės sampratą vėlyvojoje M. Heideggerio filosofijoje“. Ji pratęsė konferencijoje „Egzistencializmo ir fundamentalinės ontologijos aktualumas“ pristatytą Heideggerio žmogiškos savasties sampratos analizę, aptardama jos pokyčius po kūrinių „Būti ir laikas“. Pranešime siekta apibūdinti, kaip autorius pozityviai nusako galimybę būti autentišku savimi pačiu. Ji išryškino Heideggerio pastangą mąstyti žmogiškąjį tapatumą sau pačiam ne kaip statišką darinį, o kaip tam tikrą procesą, kaip vidinių ir išorinių ryšių kaitos vyksmą.

Dr. Agnieška Juzefovič pristatė pranešimą „Filosofija ar pramoga? M. Heideggeris ir daoizmas“, kuriame plėtojo jau dviejų ankstesnių prelegentų – akad. A. Andrijausko ir dr. Ž. Svirario – gvildentus Heideggerio filosofijos sąsajų su daoizmu motyvus.

Dr. Tautvydas Vėzelis kalbėjo apie „Niekį ir daiktą M. Heideggerio ir daoizmo filosofijoje“. Pranešimo pradžioje pagrindinis dėmesys sutelktas į Niekio sampratos savitumo išryškinimą Heideggerio filosofijoje. Vėliau, aptariant šią kosmologinę dimensiją Heideggerio darbuose, dėmesys

perkeliamas į apmąstymus apie daiktą ir galimą klasikinio filosofinio daoizmo įdėjų įtaką vėlyvajai heideggeriškai Niekio kaip Tuštumos sampratai. Daikto daiktiškumo analizėje išryškinama kurianti Tuštumos galia ir posūkis į „poetini“ mąstymo stilių vėlyvojoje Heideggerio filosofijoje.

Andrius Tamoševičius pristatė originalų pranešimą „Tiesos ginčo užuomazgos M. Heideggerio filosofijoje ir jo atspindžiai Žemės menė“. Pasak A. Tamoševičiaus, kalbėdamas apie meną, Heideggeris mums pasako, kad tiesa – tai pirmapradis ginčas, kuris mezgasi tarp pasaulio ir žemės matmenų. Žemės menas – tai drama forma iliustruoti Heideggerio tezes. Pranešime pristatytas žemės meno atstovas Andy Goldsworthy teigia, kad jo darbų charakterį pasiūlo pati gamta, o jo darbų kokybę lemia natūrali gamtos apykaita, kurią kūrėjas stengiasi pritaikyti savo darbuose.

Tadas Čapanauskas kalbėjo apie M. Heideggerio filosofijoje, bylojančioje apie techniką, aptinkamą *Gestell* konceptą ir jo kismą, susijusį su kalbos įrankio problematika. Heideggeris suvokė, jog kalbos erdvė kaip ikisubjektinis transcendentalinis laukas yra vienas iš pamatinių egzistencialų. Kita vertus, jis atveria ir daikto daiktiškumo reprezentacijos galimybę.

O Henrikas Pupelis kalbėjo apie „M. Heideggerio filosofijos santykį su ideologijomis“. Aiškinosi ideologijų poveikį jo asmenybei, taip pat paskirų pamatinių jo filosofijos konceptų recepciją vėlesnėje filosofijoje.

Ši konferencija išsiskyrė kaip reta vaisingomis diskusijomis ne tik Heideggerio, bet ir apskritai aktualiais dabartinės filosofijos raidos klausimais.

ONA GAIDAMAVIČIŪTĖ